

Het schaakspel in Nederland

“We hebben bewondering voor het technische vernuft, de creativiteit en de materiaalbeheersing van de makers”

Mathieu en Ine Klopogge verzamelen schaakspelen. Ze zijn daarin niet de enigen in Nederland. Wat hen echter wel bijzonder maakt is, dat zij de kennis die ze al verzamelend hebben opgedaan met anderen willen delen. Vier jaar geleden verscheen van hun hand een kloek boekwerk, waarin de ontwikkeling van het schaakspel werd beschreven. Niet de ontwikkeling van het spel als gedachtegoed, maar de ontwikkeling van het fysieke spel. De ‘houtjes’ die je in je hand neemt, zeg maar.

Hun eersteling *Chessmen, Art and History* was internationaal georiënteerd en beschrijft de typologie van het schaakspel wereldwijd. Nederland komt in dat boek slechts mondjesmaat voor. In hun onlangs verschenen *Het schaakspel in Nederland* concentreren de auteurs zich op de manier waarop het spel in Nederland is vormgegeven. Veel aandacht is daar in de schaakliteratuur niet aan besteed. Mathieu Klopogge: “Dit is pas het vierde boek dat in Nederland over de verspreiding van het schaakspel is verschenen. Je hebt Van der

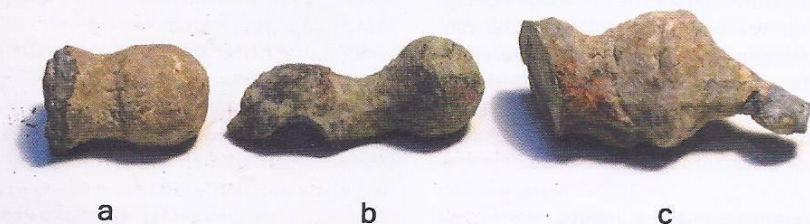
Linde, Niemeijer en Schuyer.” Dat zijn werken uit achtereenvolgens 1875, 1961 en 1968. En nu dan hun boek, het eerste dat ruim is voorzien van kleurenafbeeldingen. Vier jaar hebben ze eraan gewerkt.

Wie een dergelijk boek schrijft wil uiteraard dat de gegevens kloppen. Dat betekent veel reizen naar musea en corresponderen met andere verzamelaars, veilinghuizen en musea. Daarbij kom je soms voor verrassingen te staan. Schuyer schrijft bijvoorbeeld bij de oudste stukken van Nederland: ‘Ze zijn nu eigendom van het Fries Museum in Leeuwarden’. Dat bleek dus tegen te vallen.

Klopogge: “We zijn naar het Fries Museum gegaan om de oudste stukken van Nederland te zien, maar toen we daar kwamen waren twee van de vier weg.”

Daarmee is het aantal echt oude schaakstukken wel erg klein geworden. Dat wil overigens niet zeggen dat er niet veel meer is. De auteurs hebben overigens nog zevenentwintig nieuwe schaakbodenvondsten in Nederland opgespoord die in de schaakliteratuur niet eerder zijn beschreven of getoond.

“Mogelijk is er nog veel oud schaakmateriaal. In Friesland ligt een depot uit de koude Oorlog met alle bodenvondsten uit Friesland, Groningen en Drenthe. Er zijn nog zeven van dat soort depots in Nederland. Dat materiaal moet grotendeels nog uitgezocht worden.”

De twee pionnen, in drie fragmenten, die zijn gevonden bij Wijnsaldum.

De schaakfiguur van Adriaen van der Werff is niet een pion, zoals in de omschrijving van het Rijksmuseum staat. (Foto: Rijksmuseum Amsterdam).

Pion? Niet dus.

Een ander voorbeeld van een verbetering die ze hebben aangebracht is het schaakstuk van Adriaen van der Werff (zie de afbeelding). “Je ziet slordigheden in de beschrijvingen van de musea. Neem het stuk van Adriaen van der Werff. Volgens de bijschrijving in de catalogus van het Rijksmuseum zou het een pion zijn. Maar je komt hetzelfde stuk tegen op schilderijen van Van der Werff in Braunschweig, Dresden en Schwerin en dan zie je dat het geen pion is.” De auteurs tonen aan dat het schaakstuk van Adriaen van der Werff een looper is.

Die correspondentie met musea en veilinghuizen gaat niet altijd even vlot. Misschien omdat de schaakspellen in de collecties niet zo’n belangrijke plaats innemen. In ieder geval moet je eerder in maanden dan in

De beroemde Mindermann schaakfiguren (Amsterdam 1830). Alle figuren zijn met de hand getekend en gekleurd.

weken rekenen. Al zijn er ook veel goede uitzonderingen.

"In de bibliotheek van Braunschweig wilden we graag de eerste druk van het boek van Selenus zien (1616). Selenus is de eerste die de schaakstukken beschrijft. We werden naar een apart kamertje gebracht, kregen speciale handschoenen aan en hadden het vijf minuten later voor ons liggen. Of we fotokopieën wilden, een CD-ROM met het materiaal, we moesten het maar zeggen."

Ze zijn dus echte museumbezoekers geworden? Mathieu Kloprogge: "Niet echt. Na een half uurtje ben ik wel weer buiten. Ik kom alleen om de schaakspellen te bekijken."

Nederlandse stijl

Als een boek wordt gewijd aan het schaakspel in Nederland is de onvermijdelijke vraag of de Nederlandse spellen een eigen karakter hebben. Kan je spreken van een Nederlandse stijl? Dat blijkt niet het geval. De Nederlandse spellen passen in de algemene trend van een bepaalde periode. Kwalitatief doen ze niet onder bij wat elders werd geproduceerd. Opmerkelijk is wel dat het aantal historische spellen dat in Nederland wordt aangetroffen klein is. Daarvoor heeft Mathieu Kloprogge een verklaring.

"Dat er in Nederland betrekkelijk weinig spellen zijn heeft waarschijnlijk te maken met de kleine rol die de adel hier heeft gespeeld, vergeleken met de landen om ons heen. Op veilingen van de bezittingen van de oude adel kom je wel vaak schaakspellen tegen, maar bij de veiling onlangs van de Oranjes niets."

Vernuft

Wie zoveel tijd steekt in het schrijven van de genoemde boeken moet wel een diepe belangstelling voor het schaakspel hebben. Waar komt die vandaan?

Mathieu Kloprogge: "Die dateert al van mijn studententijd. Ik was opgeleid als tandarts en als tandarts moet je van knutselen en techniek houden. Dat vind je terug in de schaakstukken. Het zijn vaak echt fijnzinnige meesterwerken.

Wij hebben bewondering voor het technische vernuft, de creativiteit en de materiaalbeheersing van de makers. Want probeer die stukken maar eens uit hout, metaal, ivoor of steen te maken. Ik repareer zelf ook wel eens iets en weet hoe moeilijk dat is."

Eerste exemplaar uitgereikt

De eerste exemplaren van *Het Schaakspel in Nederland* werden op zaterdag 11 juni uitgereikt. De gelukkige ontvangers waren onder andere de kleinkinderen van Mathieu en Ine Kloprogge en Hans Böhm. De presentatie van het boek vond plaats in de passende omgeving van kunsthandel Simonis & Buunk in Ede, dat een kleine collectie van schaakschilderijen en historische schaakspellen had uitgesteld.

Het schaakspel in Nederland. Samenstelling Mathieu en Ine Kloprogge. 218 blz. A4-formaat, hardcover. Meer dan 100 kleurenfoto's. Aan het boek is een CD toegevoegd met honderden detailopnamen en achter-

Een Hollandse koning uit de 17de eeuw, gesneden uit buxus. De kroon van de koning kan worden opengeklapt. Dan verschijnt een nar met blote billen. Hiermee kan de verliezer zijn mening kenbaar maken aan de winnaar.

grondinformatie. Prijs € 56.45, exclusief verzendkosten. Bestellen via www.chessmen.eu.

Alle afbeeldingen bij dit artikel zijn afkomstig uit het boek.

Dit is het derde deel uit een korte serie over verzamelaars.